

Key words: *Canna hybrida*, phenolcarboxylic acids, high performance liquid chromatography.

Відомості про авторів:

Тимофєєва Світлана Вікторівна — здобувач кафедри хімії природних сполук Національного фармацевтичного університету. Адреса: м. Харків, вул. Пушкінська, 53.

Кисличенко Олександра Анатоліївна — кандидат фармацевтичних наук, доцент кафедри фармакогнозії Національного фармацевтичного університету. Адреса: м. Харків, вул. Пушкінська, 53.

Журавель Ірина Олександрівна — доктор фармацевтичних наук, професор кафедри хімії природних сполук Національного фармацевтичного університету. Адреса: м. Харків, вул. Пушкінська, 53.

УДК 615.263.63+616-08+616.594.14

ВИВЧЕННЯ МІКРОБІОЛОГІЧНОЇ ЧИСТОТИ ЛІКУВАЛЬНО-КОСМЕТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ЩО ПРИЗНАЧЕНІ ДЛЯ КОРЕКЦІЇ АЛОПЕЦІЇ

М. І. Федоровська¹, Н. П. Половко², Р. В. Куцик¹

**Івано-Франківський національний медичний університет,
м. Івано-Франківськ,**

Національний фармацевтичний університет, м. Харків

Вступ. Важливою вимогою до м'яких лікувально-косметичних засобів (ЛКЗ), що вміщують діючі речовини рослинного походження, є їх мікробіологічна чистота протягом терміну зберігання та застосування.

Мета. Вивчення мікробіологічної чистоти свіжовиготовлених зразків ЛКЗ та в процесі їх зберігання протягом 2-х років при температурі $4\pm 2^\circ\text{C}$ і $20\pm 2^\circ\text{C}$.

Матеріали і методи. За методикою ДФУ 2-го видання у зразках методом прямого посіву визначали загальний вміст бактерій та грибків та наявність бактерій *Staphylococcus aureus*, *Pseudomonas aeruginosa* й *Enterobacteriaceae*.

Результати. У свіжовиготовлених засобах та при її зберігання в режимі температур $4\pm 2^\circ\text{C}$ і $20\pm 2^\circ\text{C}$ протягом 2 років загальна кількість бактерій в 1 г крему не перевищувала 40 і загальна кількість грибків не перевищувала 20 монокультур; в 1 г різних гелів бактерій було не більше 50, грибків не більше 20 і 10 відповідно; повністю відсутні бактерії родини *Enterobacteriaceae*, *Pseudomonas aeruginosa* й *Staphylococcus aureus*.

Висновки. Отримані результати аналізу підтвердили, що за показником мікробіологічної чистоти розроблені лікувально-косметичні засоби відповідають вимогам ДФУ для препаратів місцевої дії.

Ключові слова: лікарські-косметичні засоби, алопеція, мікробіологічна чистота

Вступ. Нами розроблені лікувально-косметичні засоби (ЛКЗ) у формі крему й гелю з сухим екстрактом пальми сабаль й настойкою софори японської, що призначені для профілактики та комплексної терапії андрогенної алопеції, та гелю з соком кропиви дводомної — для симптоматичної алопеції [5, 6, 7, 8]. Важливою вимогою до ЛКЗ з пружно-пластичним дисперсним середовищем є мікробіологічна стабільність (МС). МС досягається завдяки дотриманню санітарно-гігієнічних вимог в процесі виробництва та зберігання препаратів, а також використання антимікробних консервантів. Кількісно МС перевіряють за показником мікробіологічної чистоти (МЧ), тобто допустимою кількістю (не більше 100) мікроорганізмів в 1 г препарату [2]. Контроль за МЧ особливо важливий для м'яких ЛКЗ, що вміщують діючі речовини рослинного походження, оскільки останні є потенційним джерелом для розвитку мікроорганізмів [3, 4].

Мета. Вивчення МЧ свіжо виготовлених зразків ЛКЗ та в процесі їх зберігання при температурі $4\pm 2^\circ\text{C}$ і $20\pm 2^\circ\text{C}$.

Матеріали та методи дослідження. При вивченні мікробіологічної чистоти досліджуваних ЛКЗ використовували методику Державної Фармакопеї України 2-го видання [1].

При оцінці результатів з метою уникнення помилок, можливих у зв'язку з виявленням антимікробної активності, експериментально встановили, що дані ЛКЗ в розведенні 1:10 можна охарактеризувати як такі, що «не проявляють антимікробної дії».

Нами було виготовлено та закладено на зберігання по п'ять зразків кожного ЛКЗ в пластмасових непрозорих баночках. В експерименті використовували свіжовиготовлені зразки ЛКЗ та зразки, що зберігались при температурі $4\pm 2^\circ\text{C}$ і $20\pm 2^\circ\text{C}$. Вивчення мікробіологічної чистоти проводили кожні 6 місяців протягом 2-х років.

Згідно вимог ДФУ в лікарських формах для нашкірного застосування допускається не більше 100 життєздатних аеробних мікроорганізмів (бактерій і грибів сумарно), не допускається ріст ентеробактерій (Enterobacteriaceae), золотистого стафілококу (Staphylococcus aureus) та синегнійної палички (Pseudomonas aeruginosa).

Дослідження проводили методом прямого пісву. Використовували наступні поживні середовища: № 1 для вирощування бактерій, № 2 (агар Сабуро) — для грибів, № 3 і № 4 — для Enterobacteriaceae, № 8 і № 10 — для Staphylococcus aureus, № 8 і № 9 — для Pseudomonas aeruginosa [1].

НА ДОПОМОГУ ПРАКТИЧНОМУ ЛІКАРЮ

Для проведення одного аналізу зважували 10,0 г зразка ЛКЗ і готували: для крем-маски — гомогенну емульсію, додаючи фосфатний буферний розчин рН 7 і емульгатор твін-80 (2,5 %) до кінцевого об'єму 100 мл; для гель-масок — гомогенний гідрогель, додаючи фосфатний буферний розчин рН 7 до кінцевого об'єму 100 мл. Гомогенного стану досягали завдяки використанню скляних бус й механічного струшування. Для кожного розведення застосовували дві чашки Петрі.

Задалегідь у чашки Петрі діаметром 9 см заливали 15 мл середовища № 1 і залишали застигати. 1 мл попередньо виготовленого розведення ЛКЗ 1:10 вносили у кожну із 2-х пробірок з 4 мл розплавленого і охолодженої до температури 45–50 °С середовища № 1, швидко перемішували і переносили на чашки Петрі, рівномірно розподіляючи на поверхні. Після застигання, інкубували в термостаті при температурі $32,5 \pm 2,5$ °С 5 діб. Тоді підраховували число колоній, які виростили на кожній чашці (для одного ЛКЗ використовували 10 чашок Петрі), визначали середнє арифметичне, множили на показник розведення і розраховували число бактерій в 1 г досліджуваного зразка.

Аналогічно здійснювали дослідження ЛКЗ на присутність в ній плісневих грибів і дріжджів, при цьому використовували поживне середовище № 2, інкубацію посівів проводили при температурі $22,5 \pm 2,5$ °С 5 діб.

Для визначення наявності бактерій родини Enterobacteriaceae 10,0 мл приготовленого розведення додавали до 90 мл рідкого середовища № 3, гомогенізували й витримували при температурі 35 — 37 °С 24 год. Після інкубації робили пересівання на чашки Петрі з щільним середовищем № 4 й посіви витримували при температурі 35 — 37 °С 2 доби. Після інкубації не спостерігали росту круглих малинових з металевим блиском або без нього колонії діаметром від 2 мм до 4 мм.

Для визначення присутності *P. aeruginosa* й *S. aureus* 10,0 мл приготовленого розведення додавали до 90 мл рідкого поживного середовища № 8, гомогенізували й витримували при температурі 35 — 37 °С 24 год. Після інкубації робили пересіви на чашки Петрі з щільними поживними середовищами № 9 і № 10, витримували в термостаті при температурі 35 — 37 °С протягом 2-х діб. Після інкубації не спостерігали росту зеленуватих колоній на середовищі № 9 і золотаво-жовтих колоній, оточених жовтими зонами, на середовищі № 10.

Результати. Результати проведених досліджень представлені в таблицях 1 і 2. За результатами досліджень у свіжо виготовлених ЛКЗ та при її зберіганні в режимі температур 4 ± 2 °С і 20 ± 2 °С протягом 2 років, загальна кількість бактерій в 1 г крему не перевищувала 40 і загальна кількість грибків не перевищувала 20 монокультур; в 1 г гелів при АА та ТА — МО бактерій було не більше 50, грибків не більше 20 і 10 відповідно; повністю відсутні бактерії родини Enterobacteriaceae, *Pseudomonas aeruginosa* й *Staphylococcus aureus*.

Таблиця 1
Результати дослідження мікробіологічної чистоти ЛКЗ, що призначені для лікування АА

Час зберіг. при 4±2°С і 20±2°С відп.	Крем для андрогенної алопеції				Гель для андрогенної алопеції					
	Загальна к-сть м/о в 1 г ЛКЗ		Мікроорганізми		Загальна к-сть м/о в 1 г ЛКЗ		Мікроорганізми			
	Бакт.	Грб.	Enterobact.	S. aureus	P. aerug.	Бакт.	Грб.	Enterobact.	S. aureus	P. aerug.
Свіжовигот. ЛКЗ	10	<10	відсут. росту	відсут. росту	відсут. росту	10	<10	відсут. росту	відсут. росту	відсут. росту
	10	<10	-/-	-/-	-/-	10	<10	-/-	-/-	-/-
	10	<10	-/-	-/-	-/-	20	<10	-/-	-/-	-/-
	30	10	-/-	-/-	-/-	40	<10	-/-	-/-	-/-
Через 6 міс. зберіг.	20	<10	-/-	-/-	-/-	20	<10	-/-	-/-	-/-
	30	10	-/-	-/-	-/-	40	<10	-/-	-/-	-/-
	20	10	-/-	-/-	-/-	30	10	-/-	-/-	-/-
	40	20	-/-	-/-	-/-	40	10	-/-	-/-	-/-
Через 12 міс. зберіг.	20	10	-/-	-/-	-/-	30	10	-/-	-/-	-/-
	40	20	-/-	-/-	-/-	40	10	-/-	-/-	-/-
	20	10	-/-	-/-	-/-	30	10	-/-	-/-	-/-
	40	20	-/-	-/-	-/-	40	10	-/-	-/-	-/-
Через 18 міс. зберіг.	20	10	-/-	-/-	-/-	30	10	-/-	-/-	-/-
	40	20	-/-	-/-	-/-	40	10	-/-	-/-	-/-
	20	10	-/-	-/-	-/-	30	10	-/-	-/-	-/-
	40	20	-/-	-/-	-/-	40	10	-/-	-/-	-/-
Через 24 міс. зберіг.	20	10	-/-	-/-	-/-	30	10	-/-	-/-	-/-
	40	20	-/-	-/-	-/-	50	10	-/-	-/-	-/-
	20	10	-/-	-/-	-/-	30	10	-/-	-/-	-/-
	40	20	-/-	-/-	-/-	40	10	-/-	-/-	-/-

**Результати дослідження мікробіологічної чистоти ЛКЗ, що
призначені для лікування ТА**

Час зберігання при 4±2°C і 20±2°C відповідно	Гель з соком кропиви дводомної				
	Загальна к-сть м/о в 1 г ЛКЗ		Мікроорганізми		
	Бакт.	Грб.	Entero- bact.	S. aureus	P. aureg.
Свіжо виготовлені зразки ЛКЗ	10	<10	відсут. росту	відсут. росту	відсут. росту
	20	<10	-//-	-//-	-//-
Через 6 міс. зберіг.	20	10	-//-	-//-	-//-
	30	10	-//-	-//-	-//-
Через 12 міс. зберіг.	30	10	-//-	-//-	-//-
	40	20	-//-	-//-	-//-
Через 18 міс. зберіг.	30	10	-//-	-//-	-//-
	50	20	-//-	-//-	-//-
Через 24 міс. зберіг.	30	10	-//-	-//-	-//-
	50	20	-//-	-//-	-//-

Низькі показники мікробної контамінації зразків досліджуваних ЛКЗ обґрунтовуються ефективною дією консервантів та дотриманням належних санітарних умов при виготовленні та зберіганні.

Отже, нові ЛКЗ з рослинними субстанціями для лікування АА та ТА, що розроблені на кафедрі організації та економіки фармації і технології ліків ІФНМУ за показником мікробіологічної чистоти відповідають вимогам ДФ України протягом всього терміну зберігання за різних температурних умов.

Висновки. Експериментально встановлено, що в свіжовиготовлених ЛКЗ та на протязі 2-х років зберігання при температурі 4±2°C і 20±2°C загальна кількість мікроорганізмів не перевищує 100, повністю відсутні бактерії родини Enterobacteriaceae, *Pseudomonas aeruginosa* й *Staphylococcus aureus*. Таким чином, крем та гель з екстрактом пальми сабаль і настійкою софори японської, гель з соком кропиви дводомної, що призначені для зовнішнього застосування при АА та ТА відповідно, за рівнем мікробного забруднення відповідають вимогам Державної Фармакопеї України для препаратів місцевої дії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державна Фармакопея України: в 3 т. / Державне підприємство «Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів». — 2-е вид. — Харків:

- Державне підприємство «Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів», 2014. — Т. 1. — 1127 с.
2. Біологічні випробування крему з цефтриаксоном і німесулідом за показником «мікробіологічна чистота» / О. П. Шматенко, В. О. Тарасенко, Л. Л. Давтян, А. О. Дроздова, В. В. Шматенко // Фармацевтичний журнал. — 2012. — № 2. — С. 77–81.
  3. Оцінка мікробіологічної стабільності екстемпоральної мазі для назального застосування / К. А. Умінська, О. П. Стрілець, Л. П. Савченко, В. А. Георгіянц // Зб. наук. праць співробіт. НМАПО ім. П. Л. Шупика. — 2015. — № 24 (5). — С.366–370.
  4. Пуль-Лузан В. В. Вивчення стабільності гелю з ефірними оліями для лікування захворювань верхніх дихальних шляхів [Текст] / В. В. Пуль-Лузан, І. І. Баранова, С. О. Мамедова // Фармацевтичний журнал. — 2015. — № 1. — С. 20–26
  5. Федоровская М.И. Изучение реологических параметров основы гель-маски, предназначенной для лечения телогеновой алопеции/ М.И. Федоровская, Н.П. Половко // Вестник фармации (Беларусь). — 2016. — № 2 (72). — С. 35–41.
  6. Fedorovska M. I. Technology development of herbal remedies for androgenic alopecia external application / M. I. Fedorovska, I. O. Yarema // The Pharma Innovation Journal. — 2015. — Vol.4(8). — P.26–28.
  7. Herbal medicines as an effective therapy in hairloss — A review / Patil SM, Sapkale G.N., Surwase U.S., Bhombale B.T. // Research Journal of Pharmaceutical, Biological and Chemical Sciences. — 2010. — Vol.1 — P.773–781.
  8. Kaushik R. Alopecia: herbal remedies / R. Kaushik, D. Gupta, R. Yadav // Intern. Journal of Pharmaceutical Science and Research. — 2011. — Vol. 2(7). — P. 1631–1637.

Изучение микробиологической чистоты лечебно-косметических средств, которые предназначены для коррекции алопеции

М. И. Федоровская, Н. П. Половко, Р. В. Куцик

**Ивано-Франковский национальный медицинский университет,
г. Ивано-Франковск,**

Национальный фармацевтический университет, г. Харьков

Введение. Важным требованием к мягким лечебно-косметическим средствам (ЛКС), содержащим действующие вещества растительного происхождения, является их микробиологическая чистота в течение их срока хранения и применения.

Цель. Изучение микробиологической чистоты свежеизготовленных образцов ЛКС и в процессе их хранения в течение 2-х лет при температуре $4\pm 2^\circ\text{C}$ и $20\pm 2^\circ\text{C}$.

Материалы и методы. По методике ГФУ 2-го издания в образцах методом прямого посева определяли общее содержание бактерий и грибов и наличие бактерий *Staphylococcus aureus*, *Pseudomonas aeruginosa* и *Enterobacteriaceae*.

Результаты. В свежевыжатых средствах и при ее хранении в режиме температур $4\pm 2^\circ\text{C}$ и $20\pm 2^\circ\text{C}$ в течение 2 лет общее количество бактерий в 1 г крема не превышало 40 и общее количество грибов не превышала 20 монокультур; в 1 г различных гелей бактерий было не больше 50, грибов не более 20 и 10 соответственно; полностью

НА ДОПОМОГУ ПРАКТИЧНОМУ ЛІКАРЮ

отсутствовали бактерии семейства Enterobacteriaceae, *Pseudomonas aeruginosa* и *Staphylococcus aureus*.

Выводы. Полученные результаты анализа подтвердили, что по показателю микробиологической чистоты разработанные лечебно-косметические средства отвечают требованиям ГФУ для препаратов местного действия.

Ключевые слова: лечебно-косметические средства, алопеция, микробиологическая чистота

Studying microbiological purity of medical cosmetic remedies for the alopecia correction

M. I. Fedorovska, N. P. Polovko, R. V. Kutsyk

**Ivano-Frankivsk National Medical University, Ivano-Frankivsk,
National University of Pharmacy, Kharkiv**

Introduction. The microbiological purity is the important requirement to the soft medical-cosmetic remedies (MCR) containing plant active substances throughout their period of storage and usage.

Aim. To study the microbiological purity of the fresh MCR samples and after their storage for 2 years at a temperature of $4\pm 2^\circ\text{C}$ and $20\pm 2^\circ\text{C}$.

Materials and methods. According to the direct seeding method of Ukrainian State Pharmacopoeia (USP, 2nd edition) the total contents of bacteria and fungi and the bacteria *Staphylococcus aureus*, *Pseudomonas aeruginosa* and Enterobacteriaceae were determined in the samples.

Results. In the fresh MCR samples and after their storage for 2 years at a temperature of $4\pm 2^\circ\text{C}$ and $20\pm 2^\circ\text{C}$ the total number of bacteria in 1 g of cosmetic creams did not exceed 40 and the total number of fungi did not exceed 20 monocultures; in 1 g of various gels there were identified not more than 50 bacteria, not more than 20 fungi and 10 respectively, the bacteria of Enterobacteriaceae family, *Pseudomonas aeruginosa* and *Staphylococcus aureus* were not found in the samples.

Conclusions. The obtained results confirmed that the developed medical-cosmetic remedies met the USP requirements to the microbiological purity for the cutaneous application medicines.

Key words: medical-cosmetic remedies, alopecia, microbiological purity.

Відомості про авторів:

Федоровська Мар'яна Іванівна — кандидат фармацевтичних наук, доцент кафедри організації та економіки фармації і технології ліків Івано-Франківського національного медичного університету. Адреса: м. Івано-Франківськ, вул. Галицька, 2.

Половко Наталія Петрівна — доктор фармацевтичних наук, професор, завідувача кафедрою аптечної технології ліків ім. Д. Сала,

Національний фармацевтичний університет. Адреса: м. Харків, вул. Пушкінська, 53.

Куцик Роман Володимирович — доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри мікробіології, вірусології та імунології Івано-Франківського національного медичного університету. Адреса: м. Івано-Франківськ, вул. Галицька, 2.

УДК 615.21

КОМБІНОВАНІ ЛІКАРСЬКІ ЗАСОБИ, ЩО МІСТЯТЬ У СВОЄМУ СКЛАДІ ПІДКОНТРОЛЬНИЙ АКТИВНИЙ ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ ІНГРЕДІЄНТ КОДЕЇН

В. В. Шаповалов, Л. О. Комар

Харківська медична академія післядипломної освіти, м. Харків

Вступ. В попередніх судово-фармацевтичних дослідженнях було доведено, що на фармацевтичному ринку у законному обігу знаходяться комбіновані лікарські засоби (КЛЗ), які при зловживанні здатні викликати адиктивні розлади, зокрема КЛЗ, до складу яких входить психоактивна речовина кодеїн.

Мета. Проведення маркетингового аналізу фармацевтичного ринку КЛЗ, що містять у своєму складі підконтрольний активний фармацевтичний інгредієнт кодеїн, а також вивчення їх доступності за фармакоекономічними та судово-фармацевтичними показниками.

Матеріали та методи. Дані наукової літератури; інтернет-ресурси; чинні нормативно-правові документи України; інструкції для медичного застосування КЛЗ із кодеїном; результати анкетних опитувань. В ході дослідження використовувалися нормативно-правовий, документальний, судово-фармацевтичний, маркетинговий, фармакоекономічний, анкетного опитування, математичний, графічний методи аналізу.

Результати. Вивчено та досліджено фармацевтичний ринок зареєстрованих комбінованих лікарських засобів, що містять у своєму складі підконтрольний активний фармацевтичний інгредієнт (ПАФІ) кодеїну фосфат. Проаналізовано основні вимоги відпуску даних лікарських засобів (ЛЗ) в Україні та деяких країнах світу. За допомогою встановленої клініко-фармакологічної групи (КФГ) комбінованих лікарських засобів (КЛЗ) з кодеїном визначено напрямки лікування препаратів даної групи відповідно до фармакотерапевтичних ефектів. На підставі вивчення клініко-фармакологічної, номенклатурно-правової, класифікаційно-правової груп досліджено судово-фармацевтичний показник «режим контролю» КЛЗ із ПАФІ кодеїн, заре-